

ปัญหาเกี่ยวกับการเพิกถอนการโอนทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้อง ของเจ้าหนี้และบุคคลภายนอกตามกฎหมายล้มละลาย¹

ไกรสร วิเศษเขว²

กฎหมายล้มละลายเป็นกฎหมายที่มีลักษณะพิเศษกว่ากฎหมายทั่วไป โดยมีทั้งส่วนที่เป็นสารบัญญัติ และส่วนที่เป็นวิธีบัญญัติ³ โดยกฎหมายล้มละลายของไทยเป็นกฎหมายที่สำคัญที่รัฐตราขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการให้มีการชำระหนี้สินของลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว โดยการนำ ทรัพย์สินของลูกหนี้มาแบ่งชำระให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม เพื่อประโยชน์ ของเจ้าหนี้ทั้งหลายให้ได้รับชำระหนี้ในจำนวนมากที่สุดอย่างเสมอภาค ในเวลาอันรวดเร็ว รวมทั้งเป็น ประโยชน์แก่ลูกหนี้ให้ได้ปลดเปลื้องภาระหนี้สิน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม โดยรวม โดยที่หลักการของกฎหมายล้มละลายของประเทศไทย จะมีลักษณะเป็นการบังคับให้ลูกหนี้เข้าสู่ กระบวนการโดยไม่สมัครใจ (Involuntary Bankruptcy Proceeding) ลูกหนี้ ไม่สามารถเลือกได้ว่าจะเข้าสู่ กระบวนการหรือไม่⁴

โดยกฎหมายล้มละลายมีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญอยู่ 3 ประการ ได้แก่

ประการแรก เพื่อให้เจ้าหนี้ที่ไม่มีหลักประกันได้รับการชำระหนี้อย่างเสมอภาคตามหลัก Pari Passu⁵ โดยการแบ่งเฉลี่ยทรัพย์สินให้แก่เจ้าหนี้ (Distribution of Asset) กฎหมายล้มละลายได้มีขึ้น เพื่อเหตุผลที่ว่า ทรัพย์สินที่ลูกหนี้มีอยู่ไม่เพียงพอจะนำมาแบ่งชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ทุกคนอย่างครบถ้วน ตามจำนวนหนี้ได้ หรือเป็นการแบ่งทรัพย์สินตามกฎหมายแพ่งนั้นไม่เพียงพอต่อหนี้ที่มีอยู่ เนื่องจากยึดตาม “หลักมาก่อนได้ก่อน” หากเจ้าหนี้คนใดยื่นฟ้องเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ก่อน ย่อมมีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อน ซึ่งเจ้าหนี้ที่ยื่นฟ้องคดีต่อศาลก่อนอาจได้รับชำระหนี้อย่างเต็มจำนวน แต่ก็อาจทำให้เจ้าหนี้รายอื่นที่ไม่ได้ยื่น

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาเกี่ยวกับการเพิกถอนการโอนทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้อง ของเจ้าหนี้และบุคคลภายนอกตามกฎหมายล้มละลาย โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ปภาศิริ บัวสุวรรณค์ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ประเสริฐ ตันศิริ และรองศาสตราจารย์ ดร.กัลยา ตันศิริ.

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนภูมิภาค) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย รามคำแหง.

³ หลวงสารกิจปรีชา, คำบรรยายกฎหมายล้มละลาย, (งานพระราชทานเพลิงศพ หลวงสารกิจปรีชา (ถาวร สารกิจ ปรีชา), 2507), หน้า 1.

⁴ ระบบกฎหมายล้มละลายของไทย, บทความศาลฎีกา, ออนไลน์ เว็บไซต์ www.supremecourt.or.th สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2567.

⁵ ฉันทกัฏฐ์ เล็กคง, มาตรการทางกฎหมายในการแปลงกระบวนการฟื้นฟูกิจการเป็นกระบวนการล้มละลาย, (รายงานเอกัตศึกษานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 7.

ฟ้องคดีต่อศาล หรือที่ได้ยื่นฟ้องคดีภายหลังอาจไม่สามารถได้รับชำระหนี้เลย หากว่าทรัพย์สินของลูกหนี้ไม่เหลือเพียงพอให้ชำระหนี้ได้ ทำให้เกิดเป็นความไม่เป็นธรรมแก่เจ้าหนี้ เพราะฉะนั้น กฎหมายล้มละลายจึงได้กำหนดให้ต้องมีกระบวนการในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ เพื่อนำมาแบ่งเฉลี่ยให้แก่เจ้าหนี้ทุกราย ซึ่งจะทำให้เจ้าหนี้ทั้งหลายได้รับส่วนแบ่งจากทรัพย์สินของลูกหนี้อย่างเสมอภาคกัน ตามหลักสัดส่วนแห่งหนี้ และเพื่อป้องกันมิให้ลูกหนี้ถูกบีบบังคับเร่งรัดหนี้สินด้วยความไม่เป็นธรรม⁶

ประการที่สอง ให้มีการไต่สวนลูกหนี้ (Investigation) เพื่อให้ทราบว่าลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัวโดยสุจริต หรือทุจริต เนื่องจากการมีหนี้สินล้นพ้นตัว นอกจากจะมีผลต่อลูกหนี้นั่นเอง และเจ้าหนี้ของลูกหนี้ นั้น แต่ก็ยังมีผลเป็นการสร้างความเดือดร้อนเสียหายต่อสังคมโดยรวม ซึ่งรัฐมีความจำเป็นที่จะต้องเข้ามาตรวจสอบว่าเหตุที่ทำให้ลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัวเป็นไปโดยสุจริตหรือไม่ เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคมไม่ให้ลูกหนี้ก่อให้เกิดความเสียหายจากการก่อหนี้สินจำนวนมาก อันเป็นการป้องกันมิให้ลูกหนี้หลอกลวงบุคคลอื่น และเป็นการลงโทษลูกหนี้ที่กระทำการทุจริต

และประการที่สาม เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ลูกหนี้ได้เริ่มต้นใหม่ (Fresh Start) อันเป็นการให้โอกาสลูกหนี้ที่สุจริตให้สามารถหลุดพ้นจากหนี้สินได้อย่างรวดเร็ว และสามารถตั้งตัวใหม่ได้⁷

เดิมกฎหมายล้มละลายมีวัตถุประสงค์มุ่งคุ้มครองเฉพาะประโยชน์ของเจ้าหนี้เป็นสำคัญ กล่าวคือ หากศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้แล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็จะรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อนำออกแบ่งขายชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้มากที่สุด โดยไม่สนใจหรือให้ความคุ้มครองลูกหนี้และประโยชน์ต่อสาธารณะ แต่ต่อมากฎหมายล้มละลายก็ค่อย ๆ คลี่คลายในด้านนี้ โดยช่วงหลังมานี้กฎหมายล้มละลาย นอกจากจะให้ความคุ้มครองแก่เจ้าหนี้ให้ได้รับชำระหนี้ด้วยความรวดเร็ว และได้รับชำระหนี้มากที่สุด และเท่าเทียมที่สุดแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์คุ้มครองลูกหนี้ในคดีล้มละลาย หากลูกหนี้เป็นลูกหนี้ที่สุจริต ลูกหนี้ย่อมได้รับประโยชน์จากการปลดจากการล้มละลาย ไม่ว่าจะเป็นการปลดโดยคำพิพากษาของศาลหรือปลดโดยกฎหมาย กล่าวคือลูกหนี้ที่สุจริตหลังจากที่ศาลพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลายแล้ว บุคคลนั้นหากพ้น 3 ปี นับแต่วันดังกล่าว ลูกหนี้ก็จะได้รับการปลดโดยผลของกฎหมายทันทีทำให้ลูกหนี้ได้มีโอกาสเริ่มต้นชีวิตใหม่

ปัจจุบันกฎหมายล้มละลายของไทยมีหลักการสำคัญคือ ให้เจ้าหนี้ทั้งหลายได้รับชำระหนี้โดยเท่าเทียมมากที่สุด และรวดเร็วที่สุด และขณะเดียวกันก็มีหลักการที่มุ่งคุ้มครอง ลูกหนี้ในคดีล้มละลายที่สุจริตให้ได้รับการปลดจากล้มละลาย เพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้เร็วที่สุด แต่หากพิจารณาในแง่ของประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ต่อบุคคลอื่นแล้ว จะเห็นได้ว่าในบางเรื่องนั้นกฎหมายล้มละลายยังมิได้ให้

⁶ วิชา มหาคุณ, คำอธิบายกฎหมายล้มละลายและการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 15 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2559), หน้า 13.

⁷ สุกัญญา ประดิษฐ์วิทยา, “ข้อจำกัดในการดำรงตำแหน่งหรือการประกอบอาชีพของ บุคคลล้มละลาย : ศึกษาเฉพาะกรณีการประกอบอาชีพรับราชการ”, (สารนิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549), หน้า 12.

ความคุ้มครองรับรอง สิทธิบุคคลภายนอก หรือประโยชน์สาธารณะเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้ในพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ที่เกี่ยวกับการเพิกถอน การโอนหรือการกระทำใด ๆ ที่เกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย เมื่อศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้จะมีผลต่อการกระทำใด ๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์อย่างไรบ้าง กฎหมายบัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา 110 ถึงมาตรา 116 เนื้อหาของกฎหมายล้มละลายในส่วนนี้แบ่งได้เป็น 2 ส่วนคือ มาตรา 110 ถึง มาตรา 112 กับมาตรา 113 ถึงมาตรา 116 (Avoidance Proceedings) แยกกันได้ชัดเจน⁸ ซึ่งการเพิกถอนการโอนทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้และบุคคลภายนอกจะถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายล้มละลาย โดยไม่ว่าจะเป็นการเพิกถอนการฉ้อฉล ตามมาตรา 113 การเพิกถอนการโอน หรือการกระทำใด ๆ ที่เกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ ตามมาตรา 114 หรือการเพิกถอนการโอนหรือการกระทำใด ๆ อันเป็นการให้เปรียบเจ้าหนี้อื่น ตามมาตรา 115 รวมไปถึงบทบัญญัติที่เกี่ยวกับผลของการเพิกถอนการกระทำที่เป็นการให้เปรียบเจ้าหนี้อื่นที่มีต่อบุคคลภายนอกตามมาตรา 116 โดยบทบัญญัติที่กล่าวมาดังกล่าวนี้ถือเป็นเครื่องมือที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ใช้ในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายวิธีหนึ่งซึ่งมีความสำคัญในการที่จะนำทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย เพื่อมาแบ่งปันชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ทั้งหลาย โดยบทบัญญัติที่กล่าวมานั้น บางกรณีให้อำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ในการเพิกถอนการฉ้อฉล หรือการโอนทรัพย์สินที่เป็นการให้เปรียบมากเกินไป กล่าวคือ หากกรณีดังกล่าวนี้ต้องด้วยบทบัญญัติในมาตรานั้นแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สามารถเพิกถอนการโอนได้ทุกกรณีโดยไม่มีข้อยกเว้น ทำให้เกิดปัญหาเช่น ปัญหาเกี่ยวกับอายุความในการเพิกถอนการฉ้อฉล ปัญหาในการให้อำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการเพิกถอนการฉ้อฉล หรือการเพิกถอนการกระทำของลูกหนี้ที่เป็นการให้เปรียบ หรือปัญหาเกี่ยวกับผลกระทบต่อบุคคลภายนอกผู้เข้าทำนิติกรรมกับลูกหนี้โดยสุจริต หรือปัญหาผลกระทบหลังจากที่ศาลมีการเพิกถอนการโอนทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องดังกล่าว

เมื่อกฎหมายล้มละลายมีหลักการที่สำคัญที่ดังกล่าวข้างต้น โดยเฉพาะกรณีของลูกหนี้ที่สุจริต ให้ได้รับการปลดจากล้มละลายเร็วที่สุด เพื่อให้โอกาสลูกหนี้นั้นได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายวิธีการหนึ่งที่สำคัญ คือ การเพิกถอนการโอนทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย ซึ่งในเรื่องการเพิกถอนการกระทำของลูกหนี้ดังกล่าวนี้ บางกรณียังมีปัญหาเช่น เกี่ยวกับตัวผู้มีอำนาจในการขอให้เพิกถอนอายุความ หรือผลกระทบหลังจากที่มีการเพิกถอนการโอนทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องดังกล่าว แม้การเพิกถอนนิติกรรมใด ๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 เมื่อปี พ.ศ. 2542 และปี พ.ศ. 2561 แล้วก็ตาม แต่ยังคงมีปัญหากับ มาตรา 113 มาตรา 114 มาตรา 115 และมาตรา 116 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวอยู่ เนื่องจากทั้งสามมาตรานี้ เป็นหลักการเกี่ยวกับการเพิกถอนนิติกรรมของลูกหนี้ที่อาจ

⁸ ชีพ จุลมนต์ และกนก จุลมนต์, คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2566), หน้า 288.

มีผลกระทบต่อบุคคลภายนอกที่ใช้สิทธิโดยสุจริต ซึ่งปัญหาเกี่ยวกับการเพิกถอนการโอนทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้และบุคคลภายนอกมีอยู่หลายประการ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอกภายใต้เงื่อนไขอายุความการเพิกถอนการฟ้อง

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 113 ที่กำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เท่านั้นที่จะเป็นผู้มีสิทธิร้องขอให้ศาลเพิกถอนการฟ้องที่ถูกหนี้ในคดีล้มละลายได้กระทำได้โดยรู้ทั้งรู้อยู่แล้วว่าจะเป็นการทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ⁹ ซึ่งการเพิกถอนการฟ้องตามมาตรา 113 พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มีความหมายเช่นเดียวกับการเพิกถอนการฟ้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 237 โดยมาตรา 237 เจ้าหนี้ชอบที่จะร้องขอให้ศาลเพิกถอนเสียได้ซึ่งนิติกรรมใด ๆ อันลูกหนี้ได้กระทำการทั้งรู้ว่าเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ หมายความว่า ถ้าลูกหนี้ได้จำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินไปเป็นเหตุให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ กฎหมายให้สิทธิเจ้าหนี้ฟ้องขอให้เพิกถอนนิติกรรมอันเป็นการฟ้องนั้นได้ แต่เมื่อลูกหนี้ถูกพิทักษ์ทรัพย์ ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏว่าลูกหนี้ได้จำหน่าย จ่าย โอนทรัพย์สินเข้าลักษณะที่เป็นการฟ้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 237 แล้ว พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 113 ให้อำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นยื่นคำขอโดยทำเนคำร้องต่อศาล หมายความว่า พระราชบัญญัติล้มละลายฯ มาตรา 113 ตัดสิทธิของเจ้าหนี้ทั่วไป เอาสิทธิหรืออำนาจตรงนี้มาให้แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นผู้ยื่นคำร้องต่อศาลแทนเจ้าหนี้ทั่วไปจะมาเป็นผู้ยื่นคำร้องไม่ได้ ในกฎหมายเรื่องเพิกถอนการฟ้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 237 นั้น ถ้าผู้รับโอนทรัพย์สินหรือที่กฎหมายใช้คำว่า บุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ได้ลากออกแต่การนั้น สุจริตและเสียค่าตอบแทนจะไปเพิกถอนไม่ได้ แม้ว่าตัวลูกหนี้ตั้งใจที่จะยกย้ายถ่ายเททรัพย์สิน กฎหมายต้องคุ้มครองบุคคลภายนอก ถ้ากฎหมายไม่คุ้มครองบุคคลภายนอกจะไม่มีใครซื้อทรัพย์สินของบุคคลอื่นเพราะจะรู้ได้อย่างไรว่าผู้ที่ขายกำลังจะถูกฟ้องคดี เว้นแต่ถ้าเป็นการทำให้โดยเสน่หากี่สามารถเพิกถอนการโอนได้แม้จะสุจริตก็ตาม ก็น่าหลักนี้มาใช้ในคดีล้มละลายเช่นเดียวกัน

กรณีตามมาตรา 113 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ซึ่งให้อำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เป็นผู้ยื่นคำร้อง และเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ต้องยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนภายใน 1 ปี นับแต่เวลาที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์นั้นได้รู้ต้นเหตุอันเป็นมูลให้เพิกถอนหรือภายใน 10 ปี นับแต่ได้ทำนิติกรรมนั้น เมื่อพิจารณาการเพิกถอนการฟ้องตามมาตราดังกล่าว ผู้เขียนขอแยกวิเคราะห์ออกเป็นสองกรณีเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอกภายใต้เงื่อนไขอายุความการเพิกถอนการฟ้อง ดังนี้

กรณีที่หนึ่ง อายุความในการเพิกถอนการฟ้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 240 เจ้าหนี้ชอบที่จะร้องขอให้ศาลเพิกถอนเสียได้ ซึ่งนิติกรรมใด ๆ อันลูกหนี้ได้กระทำการทั้งรู้ว่าเป็น

⁹ กฤษฎา อภินวการกุล, กฎหมายล้มละลาย, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน ,2565), หน้า 227.

ทางให้เจ้าหน้าที่สืบเปรียบเทียบ ซึ่งการเรียกร้องขอเพิกถอนนั้น กฎหมายห้ามมิให้ฟ้องร้องเมื่อพ้นปีหนึ่ง นับแต่เวลาที่เจ้าหน้าที่ได้รู้ต้นเหตุอันเป็นมูลให้เพิกถอน หรือพ้น 10 ปี นับแต่ได้ทำนิติกรรมนั้น

กรณีที่สอง การเพิกถอนการฉ้อฉลตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 จะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 113 ซึ่งบัญญัติให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยื่นขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลเพิกถอนการฉ้อฉลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ภายในอายุความที่กฎหมายกำหนด โดยให้นับตั้งแต่วันที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ซึ่งอายุความตามที่กฎหมายกำหนดคือ ห้ามมิให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยื่นคำร้องขอเพิกถอนการฉ้อฉลเมื่อพ้นปีหนึ่งปีนับแต่เวลาที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้รู้ต้นเหตุอันเป็นมูลให้เพิกถอน หรือพ้นสิบปีนับแต่ได้ทำนิติกรรมนั้น ตามมาตรา 113 วรรคสอง

จากบทบัญญัติทั้งสองกรณีดังกล่าว พิจารณาแล้วเห็นว่า ปัญหาเกี่ยวกับอายุความที่กฎหมายกำหนด โดยให้นับตั้งแต่วันที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวแตกต่างจากการเพิกถอนกลฉ้อฉลตามมาตรา 237 ประกอบมาตรา 240 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่กำหนดอายุความเกี่ยวกับการเพิกถอนการฉ้อฉลที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ในคดีนั้นต้องฟ้องเพิกถอนการฉ้อฉลภายใน 1 ปี ก็เพื่อเป็นการคุ้มครองบุคคลภายนอก ซึ่งหากเจ้าหน้าที่ทราบมูลเหตุในการฟ้องเพิกถอนการฉ้อฉลแล้วมิได้ดำเนินการภายใน 1 ปี กฎหมายย่อมคุ้มครองบุคคลภายนอกผู้รับโอนทรัพย์สินโดยสุจริตและภาระการพิสูจน์ความจริงว่าลูกหนี้ทำการฉ้อฉลหรือไม่เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่จะต้องพิสูจน์ความจริงในส่วนนี้ บุคคลภายนอกก็มีหน้าที่ปกป้องสิทธิของตนเช่นกันว่าใช้สิทธิโดยสุจริตอย่างไร แต่กรณีการเพิกถอนกลฉ้อฉลตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลายกลับบัญญัติให้เป็นอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ที่จะเป็นผู้ยื่นคำร้องขอต่อศาลโดยเจ้าหน้าที่มิได้มีสิทธิยื่นคำขอต่อศาลแต่อย่างใด และปัญหาว่าภาระการพิสูจน์จะเป็นหน้าที่ผู้ใดก็เป็นประเด็นสำคัญเช่นกัน เนื่องจากผู้เขียนเห็นว่า บทบัญญัตินี้มีช่องว่างทางกฎหมายที่เจ้าหน้าที่อาจใช้สิทธิของตนโดยไม่สุจริต กล่าวคือ หากกฎหมายบัญญัติให้อายุความ 1 ปี นับแต่ที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ อาจเกิดกรณีเจ้าหน้าที่ไม่สุจริต ยกตัวอย่างเช่น กรณีลูกหนี้ในคดีแพ่งเรื่องหนึ่งโอนทรัพย์สินให้กับบุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริต ต่อมาเจ้าหน้าที่ทราบมูลอันเป็นเหตุให้เพิกถอน เมื่อล่วงเลยระยะเวลา 1 ปี แล้ว เจ้าหน้าที่คนนั้นก็อาจจะนำหนี้ของลูกหนี้มาฟ้องเป็นคดีล้มละลายเพื่อยึดมือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการฟ้องเพิกถอนทรัพย์สินกลับเข้าสู่กองทรัพย์สินในคดีล้มละลาย

อย่างไรก็ตาม แม้บทบัญญัติมาตรา 113 จะมีแนวคิดจากการที่ลูกหนี้มักโยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินของตนออกไปโดยเจ้าหน้าที่ไม่รู้เห็นถึงการกระทำดังกล่าว หรือกระทำการใด ๆ อันเป็นการฉ้อฉลเพื่อมิให้ทรัพย์สินของลูกหนี้เข้าสู่กองทรัพย์สินเมื่อถูกพิทักษ์ทรัพย์ แต่ทั้งสองกรณีก็มิได้เป็นผลดีต่อบุคคลภายนอกผู้ใช้สิทธิของตนโดยสุจริต หากเป็นเช่นนี้แล้ว ย่อมถือว่าบทบัญญัติในมาตรา 113 มิได้คุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริต แต่มุ่งรักษาประโยชน์ของเจ้าหน้าที่เพียงอย่างเดียว อันเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์แห่งกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองบุคคลภายนอกภายใต้หลักเรื่องอายุความการเพิกถอนการฉ้อฉล จากกรณีดังกล่าวนี้ ประเด็นเกี่ยวกับอายุความในการฟ้องเพิกถอนการฉ้อฉล ควรที่จะกำหนดอายุความ 1 ปี นับแต่วันที่เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องรู้ถึงเหตุให้มีการเพิกถอนการฉ้อฉลนั้น เช่นเดียวกับบทบัญญัติ

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 240 ซึ่งจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมให้กับคู่ความ รวมทั้งคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริตมากกว่า ดังปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3923/2539 ศาลวินิจฉัยว่า บุคคลที่จะอ้างอาศัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 237 ได้ต้องเป็นเจ้าหนี้ของลูกหนี้ในขณะที่ลูกหนี้กระทำนิติกรรมโอนทรัพย์สิน ส่วนการที่พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 113 บัญญัติให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ผู้ร้องร้องขอต่อศาลได้เป็นเรื่องกฎหมายล้มละลายให้อำนาจให้แก่ผู้ร้องในอันที่จะกระทำแทนเจ้าหนี้ได้เป็นกรณีพิเศษ โดยทำเป็นคำร้องต่อศาลในคดีล้มละลายไม่ต้องไปฟ้องเป็นคดีใหม่เท่านั้น อายุความที่จะใช้บังคับย่อมต้องถือเอาอายุความของเจ้าหนี้ผู้เกี่ยวข้องในขณะที่จะบังคับตามสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ นั่นจริงเป็นเกณฑ์พิจารณา จะถือเอาวันที่ผู้ร้องได้รู้ถึงต้นเหตุอันเป็นมูลให้เพิกถอนเป็นหลักในการเริ่มต้นนับอายุความไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 15166/2558 ศาลวินิจฉัยว่า ผู้ร้องขอให้ศาลเพิกถอนการถือผลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 237 และพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 113 ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 240 บัญญัติให้การเรียกร้องขอเพิกถอนนั้นท่านห้ามมิให้ฟ้องร้องเมื่อพ้นปีหนึ่ง นับแต่เวลาที่เจ้าหนี้ได้รู้ถึงต้นเหตุอันเป็นมูลให้เพิกถอนหรือพ้นสิบปี นับแต่ได้ทำนิติกรรมนั้น สำหรับในคดีล้มละลายกฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นผู้ร้องขอให้เพิกถอนการถือผลโดยทำเป็นคำร้องถือได้ว่าผู้ร้องกระทำการแทนเจ้าหนี้ การนับอายุความในการร้องขอเพิกถอนจึงต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่เจ้าหนี้ที่เกี่ยวข้องรู้ถึงต้นเหตุอันเป็นมูลให้เพิกถอน

สำหรับประเด็นปัญหานี้อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ตามคำพิพากษาศาลฎีกาทั้งสองฉบับที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น ประกอบการวิเคราะห์เปรียบเทียบการเพิกถอนการถือผลตามประมวลแพ่งและพาณิชย์กับกฎหมายว่าด้วยล้มละลายแล้วเห็นว่า การนับอายุความในการร้องขอเพิกถอนจึงต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่เจ้าหนี้ที่เกี่ยวข้องรู้ถึงต้นเหตุอันเป็นมูลให้เพิกถอน ไม่ใช่ นับแต่วันที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์รู้จึงจะคุ้มครองสิทธิบุคคลภายนอกจากการเพิกถอนกลั่นแกล้งได้ แต่ปัญหาของการเพิกถอนกลั่นแกล้งในประเด็นนี้คือ มาตรา 113 บัญญัติให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อเพิกถอนการถือผลภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์รู้ บทบัญญัติดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลภายนอกผู้รับโอนทรัพย์สินจากลูกหนี้ในคดีล้มละลายโดยสุจริตตามที่ผู้เขียนวิเคราะห์ไว้ข้างต้น ดังนั้น คดีล้มละลายนอกจากจะคุ้มครองเจ้าหนี้และลูกหนี้แล้ว เราจะต้องคุ้มครองถึงสิทธิบุคคลภายนอกผู้สุจริตด้วย กล่าวคือ ถ้าเจ้าหนี้ที่เกี่ยวข้องรู้ถึงอายุความในการฟ้องเพิกถอน เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็ต้องขอให้เพิกถอนการถือผลในอายุความ 1 ปี นับแต่เจ้าหนี้ที่เกี่ยวข้องได้รู้ ไม่ใช่ นับแต่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์รู้

2. ปัญหาเกี่ยวกับการโอนทรัพย์สินให้กับบุคคลภายนอก อันจะเป็นเหตุให้มีการเพิกถอนการถือผลตามมาตรา 113 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483

จากบทบัญญัติมาตรา 113 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ซึ่งบัญญัติให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจยื่นคำร้องขอให้ศาลเพิกถอนการถือครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะต้องยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาลตามเวลาที่กฎหมายกำหนด โดยอายุความที่กฎหมายกำหนดให้นับตั้งแต่วันที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์รู้ ห้ามมิให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยื่นคำร้องขอเพิกถอนการถือครองเมื่อพ้นหนึ่งปีนับแต่เวลาที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้รู้ต้นเหตุอันเป็นมูลให้เพิกถอน หรือพ้นสิบปีนับแต่ได้ทำนิติกรรมนั้น ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การเพิกถอนการถือครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตามมาตรา 237 จะไม่กระทบถึงสิทธิของบุคคลภายนอกอันได้มาโดยสุจริตก่อนฟ้องคดีตามมาตรา 238 วรรคหนึ่ง เว้นแต่ได้สิทธินั้นมาโดยเสน่หาตามมาตรา 238 วรรคสอง บุคคลภายนอกตามมาตรา 238 ตัวอย่างเช่น นาย ก. เป็นเจ้านาย นาย ข. โดย นาย ข. ลูกหนี้โอนทรัพย์สินของตนให้ นาย ค. ต่อมา นาย ค. โอนทรัพย์สินดังกล่าวต่อไปยังนาย ง. นาย ค. เป็นผู้ได้รับลากงออก ส่วน ง. ถือเป็น “บุคคลภายนอก” ตามมาตรา 238 ให้ความคุ้มครองนาย ง. แต่ก็ต้องพิจารณาว่า นาย ง. ได้ทรัพย์สินมาโดยมีค่าตอบแทนหรือไม่สุจริตหรือไม่ หากมีค่าตอบแทนและสุจริตได้รับความคุ้มครอง แต่หากได้มาโดยเสน่หาคือไม่มีค่าตอบแทนแม้ได้มาโดยสุจริต ก็ไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 238

ส่วนปัญหาเกี่ยวกับการโอนทรัพย์สินให้กับบุคคลภายนอก อันจะเป็นเหตุให้มีการเพิกถอนการถือครอง ตามมาตรา 113 ได้นั้น เป็นปัญหาสืบเนื่องจากประเด็นปัญหาที่หนึ่ง อาจพิจารณาได้ ดังนี้ หากพิจารณาจากบทบัญญัติในมาตรา 113 และมาตรา 114 ของพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แล้วจะเห็นว่า หากลูกหนี้กระทำนิติกรรมขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการโอนทรัพย์สิน หรือกระทำการอย่างอื่นที่เป็นเหตุให้ทรัพย์สินของตนนั้นลดน้อยถอยลง กฎหมายดังกล่าวให้อำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สามารถยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องเข้าไปในคดีล้มละลายเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้เพิกถอนการโอนทรัพย์สินรายนั้นได้ ทั้งนี้ โดยไม่ต้องไปฟ้องเป็นคดีใหม่ซึ่งแตกต่างจากการขอให้เพิกถอนการถือครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เหตุที่เป็นเช่นนั้นก็เนื่องมาจากกฎหมายล้มละลายมีวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งคือ เพื่อรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้มาขายเพื่อแบ่งชำระให้กับเจ้าหนี้ทั้งหลายที่ขอรับชำระหนี้เข้ามาในคดีล้มละลายให้ได้เท่า ๆ กันตามส่วนของหนี้แต่ละรายโดยเร็วที่สุด และยิ่งไปกว่านั้นหากข้อเท็จจริงปรากฏว่าลูกหนี้มีการโอนทรัพย์สินหรือกระทำการใด ๆ ขึ้นภายในระยะเวลา 1 ปี ก่อนมีการขอให้ล้มละลายและภายหลังนั้น แม้ว่าลูกหนี้จะได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมก็ตาม ก็อยู่ในข่ายที่อาจถูกเพิกถอนการถือครองนั้นได้ เว้นแต่ ลูกหนี้หรือผู้ได้ลากงออกแต่การนั้นจะสามารถนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานของกฎหมายได้ แต่หากไม่สามารถนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานของกฎหมายได้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ย่อมมีอำนาจร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนการถือครองได้ทั้งสิ้นหากเข้าเงื่อนไขตามมาตรา 114 ของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวโดยไม่มีข้อยกเว้น ทำให้บทบัญญัติเกี่ยวกับการเพิกถอนการถือครอง นี้ไม่สอดคล้องกับการดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน และยังไม่ชัดเจนเพียงพอว่ากรณีใดควรถือว่าการกระทำที่ทำให้เจ้าหนี้ต้องเสียเปรียบ เนื่องจากหากพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 113 และ 114 แล้ว จะเห็นว่าลูกหนี้ยังไม่ได้ถูกศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ ลูกหนี้ยังสามารถทำนิติกรรมใด ๆ ได้ หากเป็นการกระทำที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือทำให้ทรัพย์สินมีมูลค่าลดน้อยถอยลง

หรือหากเป็นการดำเนินการทำนิติกรรมที่เกิดขึ้นตามปกติทางการค้า เช่น ลูกหนี้ประกอบอาชีพ ขายน้ำตาล ซึ่งการประกอบอาชีพของลูกหนี้ก็จะเกี่ยวพันกับบุคคลหลายฝ่าย เช่น ต้องไปติดต่อเจ้าของอ้อยเพื่อขอซื้ออ้อย หรือต้องไปขอกู้เงินสถาบันการเงินต่าง ๆ เพื่อมาใช้จ่ายในการประกอบอาชีพขายน้ำตาล หรือหากไม่มีสถานประกอบการก็อาจต้องมีการขอเช่าที่ดินในการขายน้ำตาล และอาจต้องมีการจ้างลูกจ้างเพื่อมาทำหน้าที่ขายน้ำตาลด้วย กรณีดังกล่าวนี้หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าในช่วงระยะเวลา 1 ปี ก่อนที่ลูกหนี้จะถูกฟ้องให้ล้มละลายหรือภายหลังนั้น ปรากฏว่าลูกหนี้ได้มีการชำระเงินกู้ดีหรือเอาทรัพย์สินของตนไปจำหน่ายเพื่อนำเงินมาใช้จ่ายเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ใช้จ่ายในครัวเรือนก็ดี ชำระค่าซื้ออ้อยก็ดี ใช้หนี้เงินกู้ก็ดีชำระค่าเช่าที่ดิน หรือแม้แต่กระทั่งจ่ายค่าจ้างให้กับลูกจ้างก็ดี สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นการดำเนินการตามปกติทางการค้าของลูกหนี้ซึ่งการกระทำเหล่านี้ของลูกหนี้ไม่ควรที่จะถูกเพิกถอนการถือผลแต่อย่างใดก็ตาม หากพิจารณาตามบทบัญญัติในมาตรา 114 แล้ว กฎหมายสันนิษฐานไว้ก่อนว่าการกระทำดังกล่าวทำให้เจ้าหนี้ต้องเสียเปรียบ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สามารถเพิกถอนการถือผลนั้นได้ หากเป็นเช่นนี้ย่อมถือว่ากฎหมายล้มละลายดังกล่าวยังไม่ได้ให้ความคุ้มครองลูกหนี้และบุคคลภายนอกที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับลูกหนี้ และอาจจะส่งผลให้บุคคลภายนอกไม่กล้าที่จะติดต่อดำเนินธุรกิจกับลูกหนี้และช่วยเหลือลูกหนี้ในด้านการเงิน ด้วยเหตุผลที่ว่านิติกรรมที่ทำกับลูกหนี้นั้นอาจถูกเพิกถอนได้ทุกเมื่อส่วนลูกหนี้นั้นก็ไม่สามารถดำเนินธุรกิจของตนต่อไปได้และหมดหนทางในการขอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นทำให้ลูกหนี้ต้องตกเป็นบุคคลล้มละลายในที่สุด หรือในกรณีที่ลูกหนี้โอนทรัพย์สินของตนผ่านหน่วยงานของภาครัฐ เช่น การโอนทรัพย์สินผ่านกระบวนการตามกฎหมายสัญญาจัดซื้อจัดจ้างหรือโอนทรัพย์สินที่ผ่านกระบวนการขายทอดตลาดจากเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งกระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้เป็นกระบวนการที่สามารถตรวจสอบได้และมีวิธีในการขายตามกฎหมายเฉพาะในแต่ละเรื่อง ซึ่งหากมีการดำเนินการขายทรัพย์สินดังกล่าวในช่วงระยะเวลาตามที่มาตรา 114 กำหนด ก็ไม่ควรที่จะถูกเพิกถอน

ดังนั้น ในเรื่องการเพิกถอนการถือผลตามกฎหมายล้มละลาย เพื่อให้มีประสิทธิภาพเกิดความชัดเจนขึ้นและสอดคล้องกับการดำเนินธุรกิจสภาพเศรษฐกิจสังคมปัจจุบัน และนอกจากจะเป็นการคุ้มครองเจ้าหนี้แล้ว ยังมุ่งคุ้มครองลูกหนี้และบุคคลภายนอกที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับลูกหนี้อีกด้วย จึงควรที่จะมีบทบัญญัติเพิ่มเติมเป็นข้อยกเว้นเกี่ยวกับเรื่องการเพิกถอนการถือผลว่า กรณีใดไม่สามารถเพิกถอนได้ เป็นต้น

3. ปัญหาเกี่ยวกับการชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้คนหนึ่งคนใด ภายในกำหนดระยะเวลาตามที่มาตรา 115 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 กำหนดไว้ ที่เป็นการให้เปรียบเจ้าหนี้อื่น

การเพิกถอนการโอนทรัพย์สินหรือการกระทำใด ๆ ซึ่งลูกหนี้ได้กระทำหรือยินยอมให้กระทำโดยมุ่งหมายให้เจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดได้เปรียบแก่เจ้าหนี้อื่น (Preferential Transactions/Preferences) ตามมาตรา 115 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 บัญญัติว่า

“การโอนทรัพย์สินหรือการกระทำใด ๆ ซึ่งลูกหนี้ได้ทำการหรือยินยอมให้กระทำในระหว่างระยะเวลาสามเดือนก่อนมีการขอให้ล้มละลาย และภายหลังนั้นโดยมุ่งหมายให้เจ้าหนี้คนหนึ่งคนใด

ได้เปรียบแก่เจ้าอื่น ถ้าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีคำขอโดยทำเป็นคำร้อง ศาลมีอำนาจสั่งเพิกถอนการโอนหรือการกระทำนั้นได้

ถ้าเจ้าหนี้ผู้ได้เปรียบเป็นบุคคลภายในของลูกหนี้ ศาลมีอำนาจสั่งเพิกถอนการโอนหรือการกระทำตามวรรคหนึ่งที่ได้กระทำให้ขึ้นในระหว่างระยะเวลาหนึ่งปี ก่อนมีการขอให้ล้มละลายและภายหลังนั้น”

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 115 จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติมาตรานี้มีความใกล้เคียงกับบทบัญญัติมาตรา 113 แต่บทบัญญัติมาตรา 115 นั้นเป็นกรณีของการเพิกถอนการกระทำของลูกหนี้ที่ทำให้เกิดการได้เปรียบหรือเสียเปรียบระหว่างเจ้าหนี้ด้วยกัน หรืออาจกล่าวได้ว่ามาตรา 115 เป็นกรณีของการเพิกถอนการที่ลูกหนี้เลือกปฏิบัติในเรื่องชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้ จนเป็นเหตุทำให้เจ้าหนี้รายอื่นเสียเปรียบ¹⁰ โดยการเพิกถอนการโอนตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 115 บัญญัติให้คำนึงถึงความสุจริตและค่าตอบแทนของผู้รับโอน แต่ให้พิจารณาถึงความมุ่งหมายของลูกหนี้ว่าจะให้เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่งได้เปรียบเจ้าหนี้อื่นหรือไม่เท่านั้น¹¹ ซึ่งการโอนทรัพย์สินหรือการกระทำใด ๆ ที่จะถูกเพิกถอนได้ตามมาตรา 115 จะต้องมิลักษณะครบถ้วน 3 ประการ ดังนี้¹²

- (1) การโอนทรัพย์สินหรือการกระทำใด ๆ ที่ลูกหนี้ได้กระทำหรือยินยอมให้
- (2) กระทำระหว่างระยะเวลาสามเดือนก่อนมีการขอให้ล้มละลายและ
- (3) โดยมุ่งหมายให้เจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดได้เปรียบเจ้าหนี้อื่น

สำหรับปัญหาการชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้คนหนึ่งคนใด ภายในกำหนดระยะเวลาตามที่มาตรา 115 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 กำหนดไว้ที่เป็นการให้เปรียบเจ้าหนี้อื่น กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนการกระทำดังกล่าวได้ทั้งสิ้น โดยไม่มีข้อยกเว้นเช่นกัน กล่าวคือ บุคคลภายนอกที่ได้ทำนิติกรรมกับลูกหนี้ ถึงแม้ว่าตนจะได้ให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสมจากการจำหน่าย จ่าย โอนทรัพย์สินของลูกหนี้แล้ว ก็อาจอยู่ในภาวะเสี่ยงที่จะถูกเพิกถอนนิติกรรมดังกล่าวได้ เช่น ลูกหนี้ประกอบธุรกิจขายเสื้อผ้า และขณะนั้นได้กู้ยืมเงินจากธนาคาร A มาใช้ในการประกอบกิจการขายเสื้อผ้า โดยอาจนำเงินที่กู้จากธนาคาร A ไปซื้อเสื้อผ้า จากนาย B หรืออาจนำเงินที่กู้ยืมมาไปจ้างนาย C ตัดเย็บเสื้อผ้า หรืออาจจะนำเงินที่กู้ยืมไปเช่าอาคารเพื่อเปิดร้านขายเสื้อผ้าของตนกับนาย D ก็ได้ ต่อมาปรากฏว่าลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่บุคคล ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ดังกล่าวในช่วงระยะเวลา 3 เดือน ก่อนมีการขอให้ลูกหนี้ล้มละลาย หรือภายหลังจากที่มีการร้องขอให้ลูกหนี้ล้มละลายจนถึงวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด กรณีดังกล่าวถือว่าเป็นการที่ลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดอันเป็นการให้เปรียบเจ้าหนี้อื่น ซึ่งกฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

¹⁰ สุธีร์ ศุภนิตย, หลักกฎหมายล้มละลายและการฟื้นฟูกิจการ, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2560), หน้า 177.

¹¹ ชีพ จุลมนต์ และกนก จุลมนต์, เรื่องเดิม, หน้า 306.

¹² เอื้อน ขุนแก้ว, กฎหมายล้มละลาย, พิมพ์ครั้งที่ 16, (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานคร พับลิชชิ่ง, 2562), หน้า 291 -

ยื่นคำร้องขอให้ศาลเพิกถอนได้ตามมาตรา 115 ของพระราชบัญญัติดังกล่าว แม้จะเป็นการชำระหนี้ที่เกี่ยวข้องกับกิจการของตนซึ่งทำต่อเนื่องเป็นปกติ หรือกรณีหนี้ค่าปลงศพที่ทายาทผู้ตายมีหน้าที่ต้องจัดการศพของผู้ตายตามประเพณี โดยค่าใช้จ่ายในการปลงศพตามกฎหมาย ทายาทผู้จัดการศพมีสิทธิเรียกจากผู้กระทำละเมิดได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 และหนี้ค่าปลงศพนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 253 (2) ถือเป็นหนี้ที่มีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้และมีบุริมสิทธิอยู่ในอันดับสอง ซึ่งเป็นลำดับต้น ๆ ก่อนหนี้ภาษีอากรด้วยซ้ำ หรือกรณีหนี้ค่าขาดไร้อุปกรณ์ อันเป็นหนี้ที่เกิดจากความไม่สมัครใจของอีกฝ่าย เพราะเป็นหนี้ที่มีบ่อเกิดแห่งหนี้มาจากนิติเหตุที่ไม่ได้เกิดจากพื้นฐานความสมัครใจของคู่สัญญาแต่อย่างใด หากเพียงเหตุละเมิดเกิดขึ้นแล้ว ทำให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดต้องขาดไร้อุปกรณ์ตามกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 บรรดาหนี้ อันเป็นค่าเสียหายที่มาจากความสูญเสียที่บุคคลนั้นต้องขาดเสาหลักของครอบครัวลง หากได้มาเยียวยาให้บุคคลนั้นต้องกลับคืนสู่สถานะเดิมดังที่เป็นอยู่เหมือนนิติกรรมทั่ว ๆ ไปไม่ จากหนี้ทั้งสองประเภท กล่าวคือหนี้ค่าปลงศพที่ดี หนี้ค่าขาดไร้อุปกรณ์ที่ดี หากลูกหนี้มีการชำระหนี้ดังกล่าวให้กับเจ้าหนี้ซึ่งเป็นทายาทของผู้ตายภายในกำหนดระยะเวลาตามที่มาตรา 115 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 กำหนดไว้ การกระทำความผิดดังกล่าวก็น่าจะอยู่ในข่ายที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ขอให้เพิกถอนการกระทำนั้นได้ หรือกรณีลูกหนี้โอนทรัพย์สินตามสัญญาต่างตอบแทน สัญญาต่างตอบแทน คู่สัญญาต่างมีฐานะเป็นทั้งเจ้าหนี้และลูกหนี้ของอีกฝ่ายหนึ่ง หากอีกฝ่ายชำระหนี้ตอบแทนแล้ว ก็มีสิทธิเรียกให้อีกฝ่ายชำระหนี้ตอบแทน ส่วนอีกฝ่ายก็มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามสัญญาโดยการชำระหนี้ตอบแทนเช่นกัน หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าคู่สัญญา มีการชำระหนี้ตอบแทนอีกฝ่ายในช่วงระยะเวลา 3 เดือน ก่อนมีการขอให้ลูกหนี้ล้มละลายหรือภายหลังนั้น จนถึงวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ก็อยู่ในข่ายที่อาจถูกเพิกถอนได้เช่นกัน หรือกรณีการหักกลบลบหนี้ การหักกลบลบหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 341 ปรากฏอยู่ในหมวด 5 เรื่องความระงับแห่งหนี้ ซึ่งกฎหมายให้สิทธิคู่สัญญาในการหักกลบลบหนี้ได้หากปรากฏว่าบุคคลสองคนมีมูลหนี้อันเป็นวัตถุเดียวกัน และหนี้ทั้งสองรายนั้นถึงกำหนดชำระ หากอีกฝ่ายประสงค์จะหลุดพ้น ก็สามารถหักกลบลบหนี้ได้ แม้อีกฝ่ายจะไม่ยินยอมก็ตาม ซึ่งเป็นสิทธิตามที่กฎหมายกำหนด แต่ในบางกรณีหากอยู่ในช่วงเวลาตามมาตรา 115 กำหนดไว้ ก็อาจอยู่ในข่ายที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ขอให้เพิกถอนการกระทำนั้นได้เช่นเดียวกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่า กฎหมายล้มละลายเป็นกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับความสะดวกสบายของประชาชน มุ่งคุ้มครองทั้งเจ้าหนี้ ลูกหนี้ ตลอดจนประชาชนเป็นส่วนรวม มาตรา 115 เป็นกรณีหนึ่งมุ่งถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าว จึงได้บัญญัติให้ศาลมีอำนาจเพิกถอนการโอนทรัพย์สิน หรือการกระทำใด ๆ ซึ่งลูกหนี้ได้กระทำหรือยินยอมให้กระทำในระหว่างระยะเวลาสามเดือนก่อนมีการขอให้ล้มละลายและภายหลังนั้นโดยมุ่งหมายให้เจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดได้เปรียบแก่เจ้าหนี้อื่น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ดังนั้น การเพิกถอนการโอนในกรณีเช่นนี้ จึงไม่ขัดต่อความสะดวกสบายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนแต่อย่างใด อย่างไรก็ดี การที่มาตรา 115 ให้อำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ขอให้เพิกถอนนิติกรรมที่เป็น

การให้เปรียบมากเกินไป โดยไม่มีข้อยกเว้น อาจส่งผลให้บุคคลภายนอกไม่กล้าเสี่ยงที่จะทำนิติกรรมกับบุคคลที่มีสถานะทางการเงินที่ย่ำแย่ ส่งผลให้บุคคลนั้นมีปัญหาทางการเงินไม่มีโอกาสที่จะฟื้นสถานะให้ดีขึ้นได้ และท้ายที่สุดบุคคลนั้นอาจต้องถูกฟ้องให้เป็นบุคคลล้มละลาย แม้หลักการดังกล่าวจะค่อย ๆ คลี่คลายบ้างในบางเรื่องที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าไม่ถือเป็นการให้เปรียบเจ้าหนี้อื่น ที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะขอให้เพิกถอนได้ก็ตาม ดังจะเห็นได้จากเดิม คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3054/2526 และ 311/2527 ที่วินิจฉัยเกี่ยวกับการที่ลูกหนี้ยินยอมให้มีการหักกลบลบหนี้ ที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลา 3 เดือน ก่อนมีการขอให้ลูกหนี้ล้มละลาย หรือ ภายหลังจากที่มีการร้องขอให้ลูกหนี้ล้มละลายจนถึงวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เป็นการกระทำ หรือ ยินยอมให้กระทำโดยมุ่งหมายให้เจ้าหนี้อื่นเสียเปรียบ กรณีต้องด้วย มาตรา 115 เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ขอให้เพิกถอนได้

ต่อมา ศาลฎีกาที่ประชุมใหญ่ ฎีกาที่ 2453/2527 วินิจฉัยว่า การที่ธนาคารเจ้าหนี้โอนเงินจากบัญชีเงินฝากประจำของลูกหนี้ไปเข้าบัญชีกระแสรายวันของลูกหนี้เพื่อชำระหนี้เบิกเงินเกินบัญชี อันเป็นการกระทำตามข้อสัญญาซึ่งได้ทำไว้ก่อนแล้ว จึงถือไม่ได้ว่าลูกหนี้กระทำ หรือ ยินยอมให้ธนาคารเจ้าหนี้หักหนี้ อันเป็นการกระทำโดยมุ่งหมายให้ธนาคารเจ้าหนี้ได้เปรียบเจ้าหนี้อื่น เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะเพิกถอนการโอนเงินตามมาตรา 115 ไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1474/2528 ศาลวินิจฉัยว่า ธนาคารผู้คัดค้านซึ่งเป็นเจ้าหนี้จำเลยอยู่ก่อนถูกพิทักษ์ทรัพย์ มีสิทธิหักกลบลบหนี้กับจำเลยได้ ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 102 โดยไม่ต้องอาศัยความยินยอมของจำเลย และสิทธิการหักกลบลบหนี้ตามมาตรานี้ย่อมทำได้ แม้จะเป็นเวลาภายหลังที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์แล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่มีสิทธิขอให้เพิกถอนการหักกลบลบหนี้ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 115 เป็นต้น และนอกจากนี้หากเป็นกรณีที่ลูกหนี้โอนทรัพย์สินตามสัญญาต่างตอบแทนกระทำขึ้นในช่วงระยะเวลา 3 เดือน ก่อนมีการขอให้ลูกหนี้ล้มละลาย หรือ ภายหลังจากที่มีการร้องขอให้ลูกหนี้ล้มละลายจนถึงวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด ศาลฎีกาก็วินิจฉัยว่า กรณีดังกล่าวถือไม่ได้ว่า การที่ลูกหนี้โอนทรัพย์สินตามสัญญาต่างตอบแทนนั้น เป็นการกระทำโดยมุ่งหมายให้เจ้าหนี้ผู้รับโอนนั้นได้เปรียบเจ้าหนี้อื่น เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะเพิกถอนการโอนทรัพย์สินตามมาตรา 115 ไม่ได้ ทั้งนี้ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1032/2536 และ 8385/2540 เป็นต้น แต่ก็ยังไม่มีข้อยกเว้นที่เป็นบทบัญญัติของกฎหมายชัดเจนมากนัก

ดังนั้น ควรที่จะมีหลักเกณฑ์และข้อยกเว้น ในการที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ขอให้เพิกถอนนิติกรรมที่เป็นการให้เปรียบ ดังกล่าวเป็นกรณี ๆ ไปว่า กรณีไหนเป็นการชำระหนี้ที่เกี่ยวข้องกับกิจการของตน ซึ่งทำต่อเนื่องเป็นปกติ หรือ เป็นหนี้ประเภทใด รวมทั้งการกระทำของลูกหนี้ดังกล่าว เป็นเหตุให้กองทรัพย์สินของลูกหนี้ลดน้อยถอยลงหรือไม่ อย่างไร เป็นต้น อันจะทำให้กฎหมายล้มละลาย นอกจากจะคุ้มครองสิทธิของเจ้าหนี้แล้ว ขณะเดียวกันก็ถือว่าได้คุ้มครองสิทธิของลูกหนี้และบุคคลอื่นที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับคดีล้มละลายด้วย

4. ปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองบุคคลภายนอกตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483

ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 116 ให้สิทธิบุคคลภายนอกที่มีใช้คู่สัญญา กับลูกหนี้โดยตรงสามารถต่อสู่ว่าตนได้ทรัพย์สินมาโดยสุจริตและมีค่าตอบแทน ก่อนมีการขอให้ล้มละลาย หากเข้าเงื่อนไข 3 ประการ ตามที่มาตรา 116 กำหนดไว้ บุคคลภายนอกก็จะได้รับการคุ้มครอง กล่าวคือ แม้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะมีอำนาจเพิกถอนนิติกรรมที่เป็นการให้เปรียบ ตามบทบัญญัติในมาตรา 115 ก็ไม่กระทบกระทั่งถึงสิทธิของบุคคลภายนอก

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 116 แล้วจะเห็นได้ว่า มีเงื่อนไขหลายประการ ด้วยกันที่บุคคลภายนอกจะต้องพิสูจน์ โดยเฉพาะเงื่อนไขที่ต้องได้ทรัพย์สินมาก่อนที่จะมีการฟ้องลูกหนี้ให้ ล้มละลาย ซึ่งในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการทำนิติกรรมระหว่างบุคคลภายนอกกับเจ้าหนี้ของลูกหนี้ บุคคลภายนอกแทบจะไม่สามารถรู้ได้เลยว่าทรัพย์สินที่ได้มานั้น มีการฟ้องลูกหนี้ เป็นคดีล้มละลายแล้ว หรือไม่ ทำให้เกิดปัญหาทางปฏิบัติในหลาย ๆ คดี ที่บุคคลภายนอกนั้น พิสูจน์ได้แต่เพียงว่าตนเองได้ ทรัพย์สินมาโดยสุจริต และมีค่าตอบแทนเท่านั้น แต่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าตนได้ทรัพย์สินมาก่อนที่จะมีการ ฟ้องลูกหนี้เป็นคดีล้มละลายแล้ว ทำให้คดีที่ปรากฏตาม คำพิพากษาศาลฎีกา ในคดีล้มละลายหลายเรื่อง บุคคลภายนอกไม่สามารถพิสูจน์ เพื่อให้ตนเองได้รับการคุ้มครองตามบทบัญญัติในมาตรา 116 ได้เลย

ดังจะเห็นได้ในแนวคำพิพากษาศาลฎีกา เช่น กรณีการรับโอนที่พิพาทจากหลังจากมีการขอให้ ล้มละลาย แม้จะรับโอนมาโดยสุจริตและมีค่าตอบแทนก็ย่อมไม่ได้รับความคุ้มครอง การโอนย่อมถูกเพิก ถอนตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 116 ¹³ หรือกรณีไม่ได้รับโอนทรัพย์สินพิพาท มาก่อนมีการขอให้จำเลยล้มละลาย ไม่ว่าจะได้รับโอนมาโดยตรงหรือได้รับโอนมาโดยสุจริตและ มีค่าตอบแทนหรือไม่ก็ตาม สิทธิของผู้รับโอนย่อมไม่ดีกว่าผู้โอนผู้รับโอนจึงไม่ได้รับความคุ้มครองตาม พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 116 ¹⁴ หรือกรณีรับโอนที่ดินจากผู้คัดค้านโดยมิได้รับ โอนหรือกระทำการใด ๆ กับจำเลย เกี่ยวกับที่ดินพิพาทแต่ประการใด ผู้คัดค้านจึงเป็นบุคคลภายนอก พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 116 จะยกประโยชน์ตามบทบัญญัตินี้ดังกล่าวขึ้นปฏิเสธว่า ได้รับโอนที่ดินพิพาทโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทนได้ก็ต่อเมื่อได้รับโอนที่ดินพิพาทก่อนมีการขอให้จำเลย ล้มละลาย เมื่อปรากฏว่าผู้คัดค้านได้รับ โอนที่ดินพิพาทมาหลังจากจำเลยถูกฟ้องเป็นคดีล้มละลายแล้ว ผู้ คัดค้านจึงไม่ได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติในมาตราดังกล่าว ¹⁵

จากแนวคำพิพากษาดังกล่าว ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า บุคคลภายนอกพิสูจน์ได้แต่เพียงว่าตนได้ทรัพย์สิน มาโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน แต่เป็นการได้มาหลังจากที่ลูกหนี้ถูกฟ้องเป็นคดีล้มละลายแล้ว จึงไม่ได้รับ การคุ้มครองตามมาตรา 116 จะเห็นได้ว่า บุคคลภายนอก คือ บุคคลที่เป็นคู่สัญญากับเจ้าหนี้ของลูกหนี้ เท่านั้น โดยไม่ได้มีนิติสัมพันธ์ใด ๆ หรือเป็นคู่สัญญากับลูกหนี้เลย แต่สิทธิของบุคคลภายนอกไม่ได้รับ

¹³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5225/2534

¹⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8499/2540

¹⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7160/2544

การคุ้มครอง เพียงเพราะเหตุที่ได้ทรัพย์สินมาหลังจากที่มีการฟ้องลูกหนี้เป็นคดีล้มละลายแล้วเท่านั้น และขณะที่ได้ทรัพย์สินมานั้นลูกหนี้ดังกล่าว ศาลก็ยังมิได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์แต่อย่างใด เพราะหากศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์แล้ว ลูกหนี้ไม่สามารถทำนิติกรรมใด ๆ ได้อยู่แล้ว หากกระทำไปผลเป็นยอมตกเป็นโมฆะ และยิ่งไปกว่านั้นหากศาลมีคำสั่งเพิกถอนนิติกรรมที่เป็นการให้เปรียบตามบทบัญญัติในมาตรา 115 แล้ว บุคคลภายนอกที่ไม่ได้รับการคุ้มครองตามมาตรา 116 ก็ไม่มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ในคดีล้มละลายได้เลย ซึ่งต่างจากเจ้าหนี้ตามมาตรา 115 หากศาลมีคำสั่งให้เพิกถอนที่เป็นการให้เปรียบแล้ว เจ้าหนี้คนนั้นก็ยังมีสิทธิขอรับชำระหนี้ในมูลหนี้เดิมได้ ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 92

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า สิทธิของบุคคลภายนอกที่ได้ทรัพย์สินมาหลังจากที่มีการฟ้องลูกหนี้เป็นคดีล้มละลายแล้วแทบจะไม่ได้ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายล้มละลายเลย โดยขัดกับหลักทฤษฎีว่าด้วยชุมชนที่ถือประโยชน์ของมหาชนเป็นหลักไม่ว่าจะเป็นลูกจ้างที่มาติดต่อกับลูกหนี้ รัฐบาล ผู้บริโภค เพื่อนบ้าน ชุมชนท้องถิ่น และผู้ที่ร่วมอยู่ในสังคมกับลูกหนี้และขัดกับหลักทฤษฎีว่าด้วยค่านิยมอันหลากหลายที่นอกจากคุ้มครองประโยชน์ของเจ้าหนี้แล้วจะต้องคุ้มครองประโยชน์ของบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินธุรกิจต่อไปของลูกหนี้ เนื่องจากกฎหมายล้มละลายเป็นกฎหมายที่มีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ นอกจากตัวเจ้าหนี้และลูกหนี้แล้ว เราต้องมองถึงสิทธิของบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย และบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องนี้ เขาไม่ใช่เจ้าหนี้อยู่เดิมของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย เมื่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ขอให้ศาลเพิกถอนการโอนทรัพย์สินรายนี้ ผลต่อเจ้าหนี้ของลูกหนี้ในคดีล้มละลายตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 92 เจ้าหนี้ได้รับความเสียหายเพราะการโอนทรัพย์สินหรือการกระทำใด ๆ ถูกเพิกถอนตามมาตรา 115 มีสิทธิขอรับชำระหนี้เดิมภายในกำหนดเวลาตามมาตรา 91 กล่าวคือภายใน 2 เดือนนับแต่วันถูกเพิกถอน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าหากเป็นกรณีมีการเพิกถอนการโอนตามมาตรา 115 กฎหมายล้มละลายยังให้ความคุ้มครองเจ้าหนี้เดิมของลูกหนี้ในคดีล้มละลายโดยให้สิทธิในการยื่นคำขอรับชำระหนี้ได้ แต่หากเป็นบุคคลภายนอกแล้ว หากมีการเพิกถอนการโอน บุคคลภายนอกไม่สามารถขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายได้ ทั้งที่บุคคลภายนอกนั้นสุจริตและเสียค่าตอบแทน แต่กลับไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควร และแม้ว่าบุคคลภายนอกจะสามารถใช้สิทธิฟ้องไล่เบี้ยเอาจากบุคคลที่โอนทรัพย์สินนั้นให้ตนได้ก็ตาม แต่ก็เป็นเรื่องของการรอนสิทธิที่สิทธิของเขาถูกรอนซึ่งไม่ใช่เจตนาที่ต้องการ หากแต่เป็นเรื่องของกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้เท่านั้น ซึ่งหากมีการใช้สิทธิดังกล่าวก็เชื่อว่าเขาจะสามารถบังคับชำระหนี้ได้โดยสิ้นเชิง และทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายออกไปอีก ซึ่งไม่เป็นธรรมกับบุคคลภายนอก

ดังนั้น กฎหมายล้มละลายควรที่จะมีบทบัญญัติคุ้มครองบุคคลภายนอกที่สุจริตและเสียค่าตอบแทน กรณีที่ได้รับความเสียหายเพราะการโอนทรัพย์สินหรือการกระทำใด ๆ ถูกเพิกถอน โดยให้สิทธิบุคคลภายนอกที่สุจริตและเสียค่าตอบแทนสามารถยื่นคำขอรับชำระหนี้สำหรับความเสียหายที่ตนเองได้รับจากการโอนทรัพย์สินนั้นหรือการกระทำใด ๆ ถูกเพิกถอนด้วย เป็นต้น

จากการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการเพิกถอนการโอนทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ และบุคคลภายนอกตามกฎหมายล้มละลายพบว่า กฎหมายล้มละลายให้อำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการร้องขอให้เพิกถอนการถือครองตามมาตรา 113 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 โดยกำหนดอายุความในการร้องขอให้เพิกถอนการถือครองโดยนับแต่วันที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้รู้ ถือเป็นการขยายอายุความที่จากเดิมกฎหมายระบุให้นับแต่เจ้าหนี้ผู้เกี่ยวข้องได้รู้ อันเป็นการขยายสิทธิในการร้องขอให้เพิกถอนยึดออกไป โดยมุ่งคุ้มครองสิทธิของเจ้าหนี้เป็นหลัก และในส่วนของนิติกรรมการโอนทรัพย์สินที่ลูกหนี้ได้โอนไปในระยะเวลาหนึ่งมีก่อนมีการขอให้ล้มละลายและภายหลังนั้นตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 114 หรือกรณีลูกหนี้โอนทรัพย์สินหรือกระทำการใด ๆ ในระหว่างระยะเวลาสามเดือนก่อนมีการขอให้ล้มละลายและภายหลังนั้น โดยมุ่งหมายให้เจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดได้เปรียบเจ้าหนี้อื่นตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 115 นิติกรรมที่ลูกหนี้กระทำไปไม่ว่าจะเป็นกรณีตามมาตรา 114 หรือมาตรา 115 ย่อมอยู่ในข่ายที่สามารถเพิกถอนได้ทั้งสิ้น โดยไม่มีข้อยกเว้นแต่อย่างใด รวมทั้งผลกระทบจากกรณีศาลมีคำสั่งให้เพิกถอนการโอนทรัพย์สินตามมาตรา 115 ดังกล่าว ก็ไม่มีบทบัญญัติที่คุ้มครองบุคคลภายนอกผู้สุจริตและเสียค่าตอบแทน ทำให้บทบัญญัติที่กล่าวมาข้างต้นมุ่งคุ้มครองสิทธิของเจ้าหนี้เป็นหลักโดยไม่คำนึงถึงสิทธิของบุคคลอื่นที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับลูกหนี้โดยสุจริต ทำให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายที่กระทบต่อบุคคลภายนอกผู้ใช้สิทธิของตนโดยสุจริต ไม่อาจได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายดังกล่าวตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงจนนำมาสู่การศึกษาเกี่ยวกับปัญหาคู่ครองบุคคลภายนอกซึ่งทำนิติกรรมโดยสุจริต และแนวทางในการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการเพิกถอนการโอนทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้และบุคคลภายนอกซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

1. ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอกภายใต้เงื่อนไข อายุความการเพิกถอนการถือครอง

ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอกภายใต้เงื่อนไขอายุความการเพิกถอนการถือครองเนื่องจากอายุความเกี่ยวกับการเพิกถอนการถือครองที่กฎหมายกำหนดให้เจ้าหนี้ในคดีนั้น ต้องฟ้องเพิกถอนการถือครองภายใน 1 ปี นับแต่ที่รู้ถึงเหตุอันเป็นมูลให้เพิกถอนดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองบุคคลภายนอก จากการกระทำอันเป็นการถือครองของลูกหนี้ เมื่อเจ้าหนี้ทราบถึงการถือครองอันเป็นมูลเหตุในการฟ้องเพิกถอนดังกล่าวแล้ว หากว่ามีได้ดำเนินการเพื่อให้มีการเพิกถอนการถือครองภายในอายุความ 1 ปี กฎหมายย่อมคุ้มครองบุคคลภายนอกผู้รับโอนทรัพย์สินโดยสุจริตนั้น หากกฎหมายบัญญัติให้อายุความ 1 ปี นับแต่ที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์รู้ถึงเหตุอันเป็นมูลให้เพิกถอน อาจเกิดกรณีเจ้าหนี้ที่ไม่สุจริต ตัวอย่างเช่น กรณีลูกหนี้ในคดีแพ่งเรื่องหนึ่งมีการ โอนทรัพย์สินให้กับบุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริต ต่อมาปรากฏว่าเจ้าหนี้ทราบมูลอันเป็นเหตุให้เพิกถอนเมื่อล่วงพ้นอายุความ 1 ปีแล้ว เจ้าหนี้รายนั้นก็จะนำหนี้ของลูกหนี้ มาฟ้องเป็นคดีล้มละลายเพื่ออาศัยอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการฟ้องเพิกถอนทรัพย์สินกับเข้าสู่กองทรัพย์สินในคดีล้มละลาย หากเป็นเช่นนี้แล้วย่อมถือว่า บทบัญญัติมาตรา 113 วรรคสอง ไม่ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริตเท่าที่ควร

2. ปัญหาเกี่ยวกับการโอนทรัพย์สินให้กับบุคคลภายนอก อันจะเป็นเหตุให้มีการเพิกถอนการฉ้อฉลตามมาตรา 113 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483

ตามมาตรา 113 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ซึ่งกำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจยื่นคำร้องขอต่อศาล เพื่อขอให้สั่งเพิกถอนการกระทำความดังกล่าวได้ทั้งสิ้น หากเข้าเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนดโดยไม่มีข้อยกเว้น กล่าวคือ หากข้อเท็จจริงปรากฏว่า ลูกหนี้ทำนิติกรรมภายในระยะเวลา 1 ปี ก่อนที่จะมีการฟ้องลูกหนี้ให้ล้มละลาย หรือภายหลังที่ลูกหนี้ถูกฟ้องให้ล้มละลายแต่ก่อนถูกพิทักษ์ทรัพย์ หรือเป็นการให้โดยเสน่หา หรือเป็นกรณีที่ลูกหนี้ได้รับค่าตอบแทนน้อยเกินสมควร กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นการกระทำความที่ลูกหนี้ได้รู้ว่าเจ้าหนี้เสียเปรียบทั้งนี้ ตามมาตรา 114 ซึ่งเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สามารถเพิกถอนนิติกรรมนั้นได้ทันที จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวยังไม่ชัดเจนเพียงพอและสอดคล้องกับการดำเนินธุรกิจในปัจจุบันเพราะในความเป็นจริงแล้ว ก่อนที่ลูกหนี้จะถูกพิทักษ์ทรัพย์ หรือถูกพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลาย โดยพื้นฐานการดำเนินชีวิตทั่วไป ลูกหนี้ย่อมสามารถทำนิติกรรมใด ๆ ได้ โดยเฉพาะการทำนิติกรรมที่เกิดขึ้นตามปกติทางการค้า หรือกรณีที่มีการโอนทรัพย์สินโดยผ่านกระบวนการขั้นตอนของหน่วยงานของรัฐ แม้จะปรากฏข้อเท็จจริงว่า ลูกหนี้ได้มีการกระทำความดังกล่าวภายใน 1 ปี ก่อนมีการฟ้องลูกหนี้ให้ล้มละลาย หรือภายหลังที่ลูกหนี้ถูกฟ้องให้ล้มละลาย กรณีนี้ก็สมควรให้ถือว่าเป็นการกระทำที่ทำให้เจ้าหนี้ต้องเสียเปรียบอันจะเป็นเหตุให้เพิกถอนนิติกรรมดังกล่าว หรือไม่

3. ปัญหาเกี่ยวกับการชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้คนหนึ่งคนใด ภายในกำหนดระยะเวลาตามที่มาตรา 115 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 กำหนดไว้ ที่เป็นการให้เปรียบเจ้าหนี้อื่น

ปัญหาเกี่ยวกับการชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้คนหนึ่งคนใด ภายในกำหนดระยะเวลาตามที่ มาตรา 115 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 กำหนดไว้ ที่เป็นการให้เปรียบเจ้าหนี้อื่น กล่าวคือ หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าลูกหนี้ได้มีการชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดภายในกำหนดระยะเวลาตามที่ มาตรา 115 กำหนดไว้ที่เป็นการให้เปรียบเจ้าหนี้อื่น กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนการกระทำความดังกล่าวได้ทั้งสิ้น โดยไม่มีข้อยกเว้น หากพิจารณาตามบทบัญญัติในมาตรา 115 แล้ว ถือว่าเป็นการที่ลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดอันเป็นการให้เปรียบเจ้าหนี้อื่น กฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สามารถยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนการกระทำนั้นได้ แม้จะเป็นการชำระหนี้ที่เกี่ยวข้องกับกิจการของตน หรือกรณีนี้บางชนิด เช่น หนี้ค่าปลงศพหรือหนี้ค่าขาดไร้อุปการะ อันเป็นผลจากการกระทำละเมิดของลูกหนี้จนเป็นเหตุให้บุคคลนั้นถึงแก่ความตายทำให้ทายาทของบุคคลนั้นต้องขาดไร้อุปการะต่อมาปรากฏว่า ลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ซึ่งเป็นทายาทของผู้ตายในช่วงระยะเวลา 3 เดือน ก่อนมีการขอให้ลูกหนี้ล้มละลาย หรือภายหลังนั้นจนถึงวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด การกระทำความดังกล่าวก็อยู่ในข่ายที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สามารถขอให้เพิกถอนการกระทำ

นั้นได้ หรือกรณี ลูกหนี้โอนทรัพย์สินตามสัญญาต่างตอบแทน หรือมีการหักกบลดหนี้ซึ่งปรากฏข้อเท็จจริงว่าอยู่ในช่วงระยะเวลา 3 เดือน ตามที่มาตรา 115 กำหนดไว้ ก็อยู่ในข่ายที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ขอให้เพิกถอนการกระทำนั้นได้เช่นเดียวกัน จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติในมาตรา 115 นั้น ให้อำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เพิกถอนนิติกรรมที่เป็นการให้เปรียบเจ้าหนี้คนอื่นมากเกินไป

4. ปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองบุคคลภายนอกตามมาตรา 116 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483

เมื่อพิจารณาตามมาตรา 116 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ได้ให้สิทธิบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่คู่สัญญากับลูกหนี้โดยตรงสามารถต่อสู้ว่าตนได้ทรัพย์สินมาโดยสุจริต และมีค่าตอบแทน ก่อนมีการขอให้ล้มละลาย หากเจ้าหนี้เงิน 3 ประการข้างต้นบุคคลภายนอกก็จะได้รับการคุ้มครองกล่าว คือ แม้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะมีอำนาจเพิกถอนนิติกรรมที่เป็นการให้เปรียบตามบทบัญญัติในมาตรา 115 ก็ตามแต่การเพิกถอนดังกล่าวไม่กระทบกระทั่งถึงสิทธิของบุคคลภายนอก แต่หากพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่ามีเงื่อนไขหลายประการด้วยการที่บุคคลภายนอกจะต้องพิสูจน์ โดยเฉพาะเงื่อนไขที่ต้องได้ทรัพย์สินมาก่อนที่จะมีการฟ้องลูกหนี้ให้ล้มละลายซึ่งในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการทำนิติกรรมระหว่างบุคคลภายนอกกับเจ้าหนี้ของลูกหนี้บุคคลภายนอกแทบจะไม่สามารถรู้ได้เลยว่าทรัพย์สินที่ได้มานั้นมีการฟ้องลูกหนี้เป็นคดีล้มละลายหรือไม่ ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติในหลาย ๆ คดีที่บุคคลภายนอกนั้นพิสูจน์ได้แต่เพียงว่าตนเองได้ทรัพย์สินมาโดยสุจริตและมีค่าตอบแทนเท่านั้น แต่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าตนได้ทรัพย์สินมาก่อนที่จะมีการฟ้องลูกหนี้เป็นคดีล้มละลาย ทำให้สิทธิของบุคคลภายนอก ตามบทบัญญัติในมาตรานี้ไม่ได้รับการรับรองเท่าที่ควรหรือไม่

ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเพิกถอนการโอนทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้และบุคคลภายนอกตามกฎหมายล้มละลายตามประเด็นที่ได้วิเคราะห์ไว้ข้างต้น ดังนี้

1. ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอกภายใต้เงื่อนไขอายุความการเพิกถอนการฉ้อฉล

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเกี่ยวกับการเริ่มนับอายุความในการฟ้องเพิกถอนการฉ้อฉลตามมาตรา 113 นั้น ผู้เขียนเห็นว่า ควรให้มีการแก้ไขบทบัญญัติมาตรา 113 วรรคสอง เกี่ยวกับการเริ่มนับอายุความจากเดิมที่กำหนดให้อายุความในการฟ้องเพิกถอนการฉ้อฉล เริ่มนับตั้งแต่วันที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้รู้ต้นเหตุอันเป็นมูลให้ฟ้องเพิกถอน แก้ไขเป็นอายุความ 1 ปี นับแต่วันที่เจ้าหนี้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รู้ต้นเหตุอันเป็นมูลให้เพิกถอน โดยอาศัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3923/2539 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 15166/2558 เป็นแนวทางในการแก้ไขกฎหมายในเรื่องดังกล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2. ปัญหาเกี่ยวกับการโอนทรัพย์สินให้กับบุคคลภายนอกอันจะเป็นเหตุให้มีการเพิกถอนการฉ้อฉลตามมาตรา 113 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483

แนวทางการแก้ไขเพื่อให้เกิดความชัดเจนและสอดคล้องกับการดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน ผู้เขียนเห็นว่า ควรแก้ไขกฎหมายล้มละลายในส่วนที่เกี่ยวกับการเพิกถอนการฉ้อฉลตามมาตรา 113 และมาตรา 114

โดยระบุเพิ่มเติมเป็นวรรคสองของมาตรา 114 เป็นข้อยกเว้นไว้ว่า การที่ลูกหนี้ในคดีล้มละลายทำนิติกรรมบางกรณี ไม่ได้ถือว่าเป็นการกระทำที่ทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบไม่ว่าจะกระทำนิติกรรมนั้นภายใน 1 ปี ก่อนฟ้องหรือภายหลังนั้นหรือไม่ก็ตาม เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่มีอำนาจขอให้เพิกถอน เช่น การทำนิติกรรมที่เป็นการดำเนินการตามปกติทางการค้าของลูกหนี้หรือการโอนทรัพย์สินที่ผ่านกระบวนการของหน่วยงานของรัฐ

3. ปัญหาเกี่ยวกับการชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้คนหนึ่งคนใด ภายในกำหนดระยะเวลาตามที่มาตรา 115 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 กำหนดไว้ที่เป็นการให้เปรียบเจ้าหนี้อื่น

แนวทางการแก้ไขปัญหามีเกี่ยวกับประเด็นการเพิกถอนการให้เปรียบเจ้าหนี้ในมาตรา 115 นั้น เพื่อให้ได้หลักการที่ชัดเจนขึ้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ควรที่จะมีข้อยกเว้นที่ลูกหนี้สามารถกระทำนิติกรรมบางอย่างได้ ทั้งนี้เนื่องจากว่าลูกหนี้ยังไม่ได้ถูกศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ โดยเพิ่มเติมข้อยกเว้นการเพิกถอนที่เป็นการให้เปรียบเจ้าหนี้ในมาตรา 115 เป็นวรรคสาม กล่าวคือ หากเป็นการทำนิติกรรมในทางการค้าตามปกติของลูกหนี้ หรือการชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ในหนี้บางประเภท เช่น หนี้ค่าปลงศพ หนี้ค่าเช่าไร่ ปลูกกระตามกฎหมาย หนี้ตามสัญญาต่างตอบแทน หรือกรณีการหักกลบลบหนี้ตามกฎหมาย ลูกหนี้ก็สามารถทำได้ แม้จะอยู่ในระยะเวลาตามที่มาตรา 115 กำหนดไว้ โดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่มีอำนาจยื่นคำร้องขอให้เพิกถอน เป็นต้น โดยนำแนวคิดทฤษฎีว่าด้วยการเข้าถึงค่านิยมอันหลากหลายมาเป็นแนวทางในการแก้ไข

4. ปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองบุคคลภายนอกตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483

แนวทางการแก้ไขปัญหามีเกี่ยวกับการคุ้มครองบุคคลภายนอกตามบทบัญญัติในมาตรา 116 เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอก หากเป็นกรณีที่บุคคลภายนอกนั้นสุจริตและเสียค่าตอบแทนแต่ได้ทรัพย์สินหรือรับโอนทรัพย์สินจากเจ้าหนี้ของลูกหนี้ภายหลังจากที่มีการยื่นฟ้องลูกหนี้เป็นคดีล้มละลายแล้ว เมื่อมีการเพิกถอนตามบทบัญญัติในมาตรา 115 ผู้เขียนเห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรา 92 ให้บุคคลภายนอกที่ได้รับผลกระทบจากการเพิกถอนที่เป็นการให้เปรียบตามมาตรา 115 มีสิทธิขอรับชำระหนี้สำหรับจำนวนเงินที่ตนได้ชำระไป เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเป็นการคุ้มครองสิทธิของบุคคลทุกคนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับคดีล้มละลายให้เหมาะสมและเท่าเทียมกัน ตามทฤษฎีว่าด้วยชุมชน และทฤษฎีว่าด้วยการเข้าถึงค่านิยมอันหลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎา อภินวถาวรกุล. **กฎหมายล้มละลาย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2565).

จีพ จุลมนต์ และกนก จุลมนต์. **คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย**. พิมพ์ครั้งที่ 8. (กรุงเทพมหานคร :

สำนักกองบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2566).

ณิชภัทร เล็กคง. “มาตรการทางกฎหมายในการแปลงกระบวนการฟื้นฟูกิจการเป็นกระบวนการล้มละลาย.”

รายงานเอกัตศึกษานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2564.

ระบบกฎหมายล้มละลายของไทย. บทความศาลฎีกา. ออนไลน์ เว็บไซต์ www.supremecourt.or.th สืบค้นเมื่อ

วันที่ 20 มิถุนายน 2567.

วิชา มหาคุณ. **คำอธิบายกฎหมายล้มละลายและการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้**. พิมพ์ครั้งที่ 15.

(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2559).

สุกัญญา ประดิษฐ์วิทยา. “ข้อจำกัดในการดำรงตำแหน่งหรือการประกอบอาชีพของ บุคคลล้มละลาย :

ศึกษาเฉพาะกรณีประกอบอาชีพรับราชการ.” สารนิพนธ์มหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.

สุธีร์ ศุภนิตย์. **หลักกฎหมายล้มละลายและการฟื้นฟูกิจการ**. พิมพ์ครั้งที่ 8. (กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2560).

หลวงสารกิจปรีชา. **คำบรรยายกฎหมายล้มละลาย**. (งานพระราชทานเพลิงศพ หลวงสารกิจปรีชา

(ถาวร สารกิจปรีชา), 2507).

เอื้อน ขุนแก้ว. **กฎหมายล้มละลาย**. พิมพ์ครั้งที่ 16. (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานคร พิมพ์ครั้งที่ 2562).